

UO‘K:635.64:631.52:635.5

KUCHSIZ SHO‘RLANGAN TUPROQLAR SHAROITIDA POMIDOR NAVLARINI URUG‘ UNUVCHANLIGI BO‘YICHA O‘RGANISH

Saidova Gulshoda Anvar qizi¹¹Buxoro davlat universiteti

katta o‘qituvchisi q.x.f.f.d. (PhD)

ORCID ID: 0009-0001-7107-3544

Аннотация

Maqolada pomidor nav va duragaylar to‘plamini urug‘ laboratoriya va dala unuvchanligi, o‘simlik o‘sishi va mahsuldorligi bo‘yicha baholash natijalari keltirilgan. Natijalarga ko‘ra, Buxoro viloyati kuchsiz sho‘rlangan tuproqlar sharoitida pomidorning Ogastin, Lojain F1, Bobcat F1, Tomsk F1, Seraj F1, Pink trind F1, Red stone, Mustaqillik-28 nav-duragaylari ko‘chatini plyonkali stakanchalarda yoki mineral vatalarda etishtirib ekish, urug‘ unish quvvatini, laboratoriya va dala unuvchanligini 8,2-19,0% gacha oshirib, ko‘p standart ko‘chatlar chiqimini ta‘minlab, ko‘chatlar 90x25 sm tartibda o‘tqazilib, o‘suv davrida tuproq namligi 70-80% da ushlanganda o‘shish va mahsuldorlikda yuqori ko‘rsatkichlar qayd etilgan.

Kalit so‘zlar: nav-duragaylar, urug‘, ko‘chat, unish quvvati, unuvchanlik, o‘suv davri, o‘simlik bo‘yi, barglanishi, mahsuldorlik.

Аннотация

В статье изложены результаты изучения лабораторная и полевая всхожесть семян, росту и продуктивности растений сортов и гетерозисных гибридов томата. Выявлено, что возделывании рассадыв открытом грунте у сортов и гибридов Ogastin, Lojain F1, Bobcat F1, Tomsk F1, Seraj F1, Pink trind F1, Red stone, Мустакиллик-28 в пленочных стаканах или минеральных ватах по схеме 90x25 см и поддержание предполивной влажности почвы на уровня 70-

80% ППВ способствует повышению энергия прорастания, лабораторная и полевая всхожестью на 8,2-19,0 процентов, в результате обеспечивают наибольший рост и продуктивности растений.

Ключевые слово: сорта-гибриды, семена, рассады, энергия прорастания, всхожесть, вегетационный период, высота растений, облиственность, продуктивность.

Abstract

The article presents the results of studying the laboratory and field germination of seeds of varieties and heterotic tomato hybrids. It was revealed that the cultivation of seedlings in open ground in varieties and hybrids Ogastin, Lojain F1, Bobcat F1, Tomsk F1, Seraj F1, Pink trind F1, Red stone, Mustakillik-28 in film cups or mineral wool according to the scheme 90x25 cm and maintaining pre-irrigation moisturecontent soil at a level of 70-80% of the PMC contributes to an increase in germination energy, laboratory and field germination by 8.2-19.0 percent, as a result, provide the greatest growth and productivity of plants.

Key words: varieties and hybrid, seeds, seedlings, germination energy, germination, vegetation period, plant height, leafiness, productivity.

Kirish. Mamlakatimizda etishtiriladigan pomidor hosili sifati, shifobaxshligi va lazatlilik bilan ustun turadi. Shuning uchun u va undan tayyorlangan mahsulotlar chetga chiqarish uchun qimmatbaho eksport vositasi hisoblanadi. Respublikamizda sabzavot ekinlari umumiy maydonining 43-45 foiziga pomidor ekilib, oʻrtacha hosildorlik gektaridan 24-25 tonnani tashkil etmoqda. Bu dunyo koʻrsatkichidan 10 tonna kam demakdir.

Keyingi yillarda har bir hudud uchun aholining oziq-ovqat va boshqa qishloq xoʻjaligi, shu jumladan sabzavot mahsulotlariga boʻlgan ehtiyojini toʻla qondirish maqsadida sohada keng qamrovli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bunda pomidor ishlab chiqarish hajmini kengaytirish va hosildorlikni oshirish asosiy omillardan hisoblanadi.

Materiallar va uslublar. Tadqiqot ob'ekti sifatida olingan pomidorning har bir nav va duragayi 100 donadan 4 ta takrorda urug'lari olinib, Petri chashkalarida filtr qog'ozi to'shalib, nishlatilgan urug'lari plyonkali stakanchalar va sun'iy muhit - mineral vatalarga ekilib, unish quvvati, laboratoriya va dala unuvchanliklari, o'sish va rivojlanishi, mahsuldorlik ko'rsatkichlari umumqabul qilingan uslublarda aniqlandi [1,2,3,4].

Natija va muhokama. Ekinlardan har yili barqaror mo'l, sifatli va arzon hosil olish ko'p jixatdan ekish uchun Davlat reestriga kiritilgan nav va geterozisli duragaylarning foydalanilayotgan urug' sifatiga - tozaligi, sog'lomligi, mahsuldorligi, unuvchanligi kabilarga bog'liq. Bu ayniqsa, sug'oriladigan dehqonchilik sharoitida sug'oriladigan er, suv, o'g'it, texnika va ishchi kuchidan samarali foydalanishni belgilaydi. Pomidor respublikamizda asosiy sabzavot ekini bo'lib, unga bo'lgan talab shu kungacha etarlicha qondirilmasdan kelmoqda. Buning asosiy sababi har bir muayyan hudud tuproq va iqlim sharoitlarini hisobga olgan holda ekin navduragaylari baholanib, ulardan yuqori hosilli moslashganlari ajratib olinmaganligi, yuqori sifatli unuvchan urug'lari etishmasligi hisoblanadi. Amaliyotdan ma'lumki, to'g'ri tashkil etilgan urug'chilik orqali hosildorlikni 20-25 % ga oshirish mumkin [1,2]].

Tadqiqot natijalariga ko'ra, Zara F1, TMK-22, Linda F1, Madera F1 Sulton F1, Nuron nav-duragaylar urug'lari unuvchanlik qobiliyatiga ega emasligi ma'lum bo'ldi. Qolgan 14 ta nav-duragaylar urug'lari stakanchalarga, 4 ta nav-duragaylar urug'lari sun'iy muhit-mineral vataga ekilib, taqqoslandi. Ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, urug'lari stakanchaga ekilgan nav duragaylarda unish quvvati o'rtacha 3-kuni 11,1%, 5- kuni 34,0 %, 7- kuni 35,3%, 9- kuni 6,4% ni laboratoriya unuvchanligi 88,4%, dala unuvchanligi 77,2% ni tashkil qilgani aniqlandi. Eng yuqori unish quvvati, laboratoriya (93-100%) va dala unuvchanligi (80-88%) Ogastin, Lojain F1, Bobcat F1, BT1019 F1, Volgogradskiy 5/95, Mustaqillik-28 nav-duragaylarida qayd etildi. Urug'lari sun'iy muhit-mineral vataga ekilgan pomidor nav-duragaylarida urug'ning unish quvvati, laboratoriya va dala unuvchanligi plyonkali stakanchalarda ekilganga nisbatan yuqori bo'lib, xususan, laboratoriya unuvchanligi 6,6% ga, dala unuvchanligi

esa 19,0% ga ziyod bo'lib, 95,0 va 96,2 % ni tashkil etdi. Eng yuqori unish quvvati (10-14% dan 38-56% gacha), laboratoriya unuvchanligi 90- 98%, dala unuvchanligi esa 98-100% Seraj F1, Pink trind F1 duragaylarida kuzatildi. Yusupov va Red stone navlarida, bu ko'rsatkichlar, 94-98% va 91-96% ni tashkil etdi. Umuman, pomidor nav-duragaylari urug'lari nishlatilib, sun'iy muhit mineral vatalarga ekilganda dala unuvchanlik va standart ko'chatlar chiqimiga sezilarli ijobiy ta'sir etishi ma'lum bo'ldi. Pomidor Rio-grande navining urug'lari mahalliy sharoitda etishtirilib, asl keltirilgan urug'lari bilan taqqoslab o'rganish natijalarining ko'rsatishicha, mahalliy sharoitda etishtirilgan urug' ekilganda unish quvvati, laboratoriya va dala unuvchanligi 15-19% ga yuqori bo'lib, 78% va 61%ni tashkil etishi aniqlandi. O'rganilgan pomidor nav-duragaylarining 50-60 kunlik ko'chatlari dalaga 90x25 sm tartibda ekilib, o'suv davrida tuproqning namligi dala nam sig'imiga nisbatan 70-80% da ushlanganda nav-duragaylarda gullash 24-aprel (Volgogradskiy 5/95, Tomsk F1, Lojain F1, Seraj F1)dan 5-may (N2274 F1) gacha oraliqda kuzatildi. Erta pishish esa (1-7.06) Lojain F1, Tomsk F1, Bobcat F1, Mustaqillik-28, Seraj F1, Ogastin nav-duragaylarida qayd etildi. Sinalgan pomidor nav duragaylarining o'suv davri 101-122 kunni tashkil etdi. Nisbatan tezpishar nav-duragaylar sifatida (101-110 kun) Lojain F1, Tomsk F1, Bobcat F1, Seraj F1, Ogastin, Mustaqillik-28, Terra cotta F1 kabilar hisoblandi. Bularda o'simlik bo'yi meva pishish davri boshlanishida 64-81 sm, yon poyalar soni 4-12 donani, tupning barglanganligi 8-12 donani, o'simlikdagi gullar soni 5-31 donani, mevalar soni esa 12-26 donani tashkil etdi.

Xulosa. Buxoro viloyati kuchsiz sho'rlangan tuproqlari sharoitida pomidorning Ogastin, Lojain F1, Bobcat F1, Tomsk F1, BT1019 F1, Seraj F1, Pink trind F1, Red stone, Mustaqillik-28 nav-duragaylarini ko'chatini stakanchalarda yoki sun'iy muhit – mineral vatalarda etishtirib ekish urug' unish quvvatini, laboratoriya va dala unuvchanligini 8,2-19,0% gacha oshirib, ko'p standart 167 ko'chatlar chiqimini ta'minlab, ular 90x25 sm tartibda ekilib, o'suv davrida tuproq namligi dala nam sig'imiga nisbatan 70-80% da ushlanganda o'simlik o'sishi va mahsuldorlik ko'rsatkichlari eng yuqori bo'lish imkonini berar ekan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.B.J.Azimov – Sabzavotchilik, polizchilik va kartoshkachilikda tajribalar o‘tkazish metodikasi. Toshkent. 2002. –B. 224;
- 2.Litvinov S.S. Metodika polevogo opyta v ovoshevodstve. Moskva. GNU VNIIO. 2011. –S.648.
- 3.O‘zbekiston Respublikasi hududida ekish uchun tavsiya etilgan qishloq xo‘jalik ekinlari Davlat Reestri. Toshkent.2022.-B.108.
- 4.V.I.Zuev, A.F.Abdullaev. Sabzavot ekinlari va ularni etishtirish texnologiyasi. Toshkent.1997. – B.301.
- 5.T.E.Ostonaqulov Seleksiya va urug‘chilik. – Toshkent.Istiqlol. 2002. (2017).- B.272.
- 6.T.E.Ostonaqulov, V.I.Zuev, O.Q.Qodirxo‘jaev. Mevachilik va sabzavotchilik (Sabzavotchilik). Toshkent. 2019.- B.520.